

ריח בצל וגורל יהודי

באורח נוסחאות, תוך שימוש במילים שיש להן משמעות אחרת, נוצר עיתון זה... (המשפט מופיע בצורה הפוכה)

איסאק באבל - הסיפורים // מרוסית: חמוטל בר יוסף | כרמל | 428 עמודים

נה מהלך עלילתי שכותבי סדרות כמו 'הסו' פרנוס' יכולים רק לחלום עליו: בניה קריק, מלך המאפיונרים היהודים של אודסה, עולה לגדולה בעזרת שילוב של רצון ברזל, ערמומיות וחוסר עכבות. הוא נוקם באלימות באביו על שנים של דיכוי, ואחר כך נושא את בתו של אחד הגבירים היהודים שאת רכושו שרד. גדולתו האפלה מתג' לה דווקא כשהתוכניות משתבשות, כשבמהלך שור יורה אחד מאנשיו בקופאי בחנות והורג אותו. התרגיל המבריק של בניה נבנה דווקא מה' שגיאה הזאת: הוא עורך הלוויה מפוארת לקר' פאי ונושא על קברו הספד, ובטופו מבקש מה' קהל ללוות אותו אל קבר נוסף - קברו של אותו גנגסטר שירה בטעות בקופאי. כך, במהלך ציני למופת, הוא מצליח להפיל פחד על אודסה כולה וגם להנציח את מרותו על אנשיו שלו, שמעב' שיו יידעו שאם עובדים אצל בניה קריק, לא כדאי לעשות שטויות.

מי שקורא את איסאק באבל מוצא את עצמו נהנה ממכות גם אם הוא לא מזוכיסט. כתיב' תו המרוכות, האלימה והמצחיקה מהממת בכוחה ליצור שידוך מושלם בין זעזוע לתענוג. באבל תורגם בעבר לעברית - בולט במיוחד התרגום המושלם של נילי מירסקי ל'היל הפרשים' וסיפור' רים אחרים - ובכל זאת צריך לחגוג את יציאתו של הספר הזה, שמקבץ יחד לראשונה בעברית את כל סיפוריו של באבל בגירסה לא מצונזרת,

בראש ובראשונה מפני שהוא כולל הכל. ברוחב ריעה נדיב, רוסי, מצייר הקובץ מפה נפשית ורגשית של ז'יד מישקופור, שמאחוריו בית 'הנודף ריח בצל וגורל יהודי', ומאחוריו העיירה היהודית, ומאחורי כל אלה פוג' רום, מלחמה, מהפכה, חיים בצל

בעולם נהדר ואכזר < אנדריי פלטונוב הגנורדיה: הלבנה < מיכאל בולגקוב תריסר חסי < ולדימיר נבוקוב

המשטר הסובייטי. המכלול הזה מצליח לעשות את הבלתי אפשרי ולהצטרף לרומן אוטוביוגרפי אינטימי בדרכו, וגם אפוס תקופתי גדול, וגם רק וויאם מלא אהבה לציוניליזציה יהודית שוקעת.

התרגום של חמוטל בר יוסף קולח בדרך כלל, ונעצר בחריקה רק במעברים בין השפה התקנית לסלנג. ביטוי כמו "אני לא שמה עליכם קצוץ" הוא בגדר גרוטאה לשונית. בתרגום של מירס'

קי, לשם השוואה, כתוב "אני מחרבנת עליכם". זה עממי ובוטה באותה מידה, וכנראה אף פעם לא יתיישן.

בעזון כתיבה מחוספסת מהסוג הזה מקובל לייחס לבאבל נטורליזם, אבל זה רק אם מתעלמים במפ' גיע מהתעקשותו להעמיד שיאים אקסטטיים בכל שורה, לעשות יהלומים מאפר. "המחשבה המעפילה, התשוקה המוחצת - עליהן שווה לבזבז מאמץ רק אם הן עושות בגדים מופלאים", הוא כותב. בסיפור "שכר הסופרים הראשון שלי" חושף

באבל את הקלפים בפשטות לא אופיינית: "סיפור' מומצא היטב לא צריך להיות דומה כלל למציאות החיים; החיים הם שמתאמצים בכל כוחם לדמות לסיפור' מומצא היטב".

כאן צריך להודות שגם אם החיים יתאמצו מאוד, אין להם סיכוי להיזמנות לטי' פורים של באבל, שבהם "השמש השתלשלה מן השמיים כמו לשון ורודה של כלב צמא", "היום ישב לו בדוגית מקושטת", "הדמ' דומים עברו בריצה את החצר", "הלבנה היתה תלויה מעל החצר כמו עגיל זול" וגם "הלילה ניחם

אותנו ביגונותינו, רוח קלה אפפה אותנו כמו חצאית של אמא".

את החוויה האופורית שמייצרת הקריאה בסי' פוריו של באבל אפשר להמשיל לאנדרופינים המ' שתחררים בזמן פעילות גופנית, כאשר מאמץ גדול ואושר משתלבים זה בזה. כמה מהסיפורים האלי' מים ביותר מסתיימים בצליל רך, מינורי ושמה, שכולו הארה או תובנה גדולה. כך למשל הסיפור

'שקיעה', שבו בניה קריק מכה את אביו ומשתלט על רכושו, את אביו בכך שהבן המנצח, מסתיים בכך שהבן המנצח, בג'טה נדיבה משפילה, מצ' וזה לתפור לאביו בגד, ובג' דלות רוחו הוא אומר: "הווי' שכל החיים שלו הולך עירום ויהף ומטונף... צריך לעשות סוף לעבודת הפרך התמידית הזאת, צריך לעשות שהשבת תהיה שבת".

באבל, 1930

להתבוננות החתולית הזאת, הלא שיפוטית, המאוהבת והמרוחקת כאחת, שאי אפשר לגייס אותה לשום מטרה, לא היה סיכוי בשנות הטיהורים' הגדולים של סטלין. ב'1940

נאסר באבל והוצא להורג. ממש לפני מותו הספיק לכתוב מכתב לבריה, ראש המשטרה החשאית, ובו ביקש רשות להטיל את עריכת כתביו. בקשתו לא התמלאה.

אבל היהלומים שלו עדיין כאן: היכולת לה' מליך את הזימור, לתת לו להשליט סדר בעולמ' כאוטי. היכולת להכיל את המסורות האנושיות והפגועים של האכזריות. להתבונן ברצחנות בלי זעזוע ובלי אידיאליזציה, ובעיקר בלי שמץ התח' סדות. המוהל היהודי בסיפור 'קארל יענקל' מבטא היטב את הפרדוקס הזה כשהוא אומר: "אני מת' פלא כשבן אדם עושה משהו אנושי. כשהוא עושה שטויות מטורפות אני לא מתפלא".